

Іншаков А. Є.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри дошкільної освіти

Криворізького державного педагогічного університету

**ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ
ЯК ОСНОВИ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ
ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ
З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ**

Ціннісно-смилова картина світу старшого дошкільника є важливим складником його особистості, яким він оволодіває в процесі роботи над художнім текстом. Ціннісно-смилова картина є важливим елементом розвитку дошкільника, а також є орієнтацією у сприйнятті загально-людських норм, духовних і матеріальних цінностей.

Аналіз педагогічних, психологічних, лінгводидактичних досліджень підтверджує посилений інтерес науковців до проблеми формування морально-етичних понять у дошкільників (А. Богуш, Л. Виготський, Н. Гавриш, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Мартиненко, О. Монке, О. Савченко та ін.).

На особливу увагу в цьому аспекті заслуговують педагогічні погляди і практичний досвід видатного педагога-гуманіста ХХ ст. Василя Сухомлинського, ідеї якого впливали і значною мірою впливають на утвердження засад гуманістичної педагогіки.

Виховний зміст спадщини видатного українського педагога є зразком універсальної виховної концепції, яка не втрачає актуальності, оскільки спирається на гуманістичні загальнолюдські цінності і духовні традиції народу.

Читання розширює світогляд дітей, формує естетичні смаки, вподобання, впливає на розвиток морально-етичних почуттів. Щоб досягти цього, читання будь-яких текстів супроводжується їх аналізом, у процесі якого вихователь звертає увагу на тему, основну думку твору, образність мови, вчинки і характер персонажів, спонукає дітей оцінювати їх, висловлювати власне ставлення до почутого. Отже, читання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності, у якому під час ознайомлення з літературним твором відбувається процес аудіювання, говоріння, а тому виникає розвиток зв'язного мовлення (монологічне й діалогічне висловлювання).

Етична насиченість у процесі читання художніх творів виховного змісту може бути забезпечена відповідно до такої логіки подання

і сприйняття матеріалу: актуалізація знань дошкільників, уведення етичних понять, ознайомлення їх з правилами етикету; сприйняття й осмислення отриманих знань за допомогою виховних ситуацій, художніх текстів, аналізу поведінки героїв, життєвих прикладів тощо; самостійне узагальнення та відкриття дитиною моральних істин, правил поведінки; закріплення набутих знань у практичній діяльності (виконання творчих завдань морального змісту, участь у рольових і ділових іграх, імітація типових життєвих ситуацій тощо).

Формування морально-оцінних суджень у змісті оцінно-сислової картини світу дошкільників впливає на інтегрування в єдине ціле таких видів уявлень дітей: 1) чуттєво-раціональні знання, які насичують модель емоційним, чуттєвим переживанням; 2) стійкі погляди, переконання, які складають спрямованість дій та діяльності, корисної для суспільства.

Забезпечуючи системність, інтегративний характер етичної підготовки дошкільників, вихователю необхідно завжди чітко визначати моральний стрижень, який лежить в основі тієї чи тієї теми. Проводячи аналіз художніх текстів на заняттях з художньо-мовленнєвого розвитку дітей, особливу увагу треба зосереджувати на таких етичних категоріях, як добро, гідність, чесність, відповідальність, працьовитість та інших, така робота також стане дієвим засобом розвитку мовлення дошкільників.

Для того, щоб діти свідомо засвоювали текст, могли переказати його, висловити своє ставлення до прочитаного, необхідно виробити в них звичку роздумувати над змістом кожної частини, зіставляти окремі події між собою, порівнювати з життєвими ситуаціями, тобто вихователем застосовуються словесно-евристичний і словесно-дослідницький методи навчання. З цією метою проводиться словникова робота і бесіда за прочитаним. Зміст словникової роботи, яка вважається підготовчим етапом до сприймання твору, визначається лексичними темами, запропонованими програмою, оскільки дослідниками (Л. Заков) встановлено, що краще запам'ятовуються слова, об'єднані певною темою.

Лінгвістичні ігри викликають зацікавлення в дітей образністю мови, підготовка їх до емоційного сприймання тексту. Така гра застосовується у процесі підготовки до первинного ознайомлення з художнім твором.

Бесіда, що належить до словесно-інформаційного методу навчання, застосовується перед первинним сприйманням тексту дітьми, має викликати роботу мислення дитини, певні емоції, бажання висловитися. Формуванню морально-етичних суджень сприяють і етичні бесіди, що проводяться як самостійне заняття та служать прийомом навчання після прочитання художнього твору морально-етичного значення.

Етична бесіда – це організована й цілеспрямована розмова педагога з дітьми на відповідну моральну тему; складається із запитань

і відповідей. Її мета – систематичне роз’яснення дітям норм і правил моралі, допомога в усвідомленні ними морального досвіду. Мораль художнього твору повніше засвоюється дітьми в етичних бесідах після їх читання. Етична бесіда, що проводиться одразу після його прочитання твору під керівництвом педагога, орієнтує дітей на позитивні зразки поведінки, допомагає диференціювати «хороше» і «погане», усвідомити, що можна наслідувати, а що слід засуджувати. У процесі таких етичних бесід формується вміння і бажання наслідувати приклади вихованих і шляхетних людей, зокрема – позитивних героїв художніх творів. Етичні бесіди орієнтують на роздуми про вчинки дорослих і дітей. Відповідно, етична бесіда пов’язується з певним життєвим фактом, конкретним вчинком. Її мета – з’ясувати сутність морального вчинку, схарактеризувати поведінку дітей, допомогти їм усвідомити свої вчинки, правильно їх оцінити і викликати відповідні моральні почуття.

Бесіди можуть передбачати таку тематику: «Чесність і правдивість»; «Дружба і товаришування»; «Скромність»; «Чуйність і уважність»; «Про обов’язок і відповідальність»; «Про сміливість і хоробрість»; «Любов до рідного краю»; «Батько-мати».

Групові бесіди проводять тоді, коли виникає необхідність у роз’ясненні норм і правил моралі кільком дітям. Індивідуальні етичні бесіди проводять у зв’язку з певним вчинком конкретної дитини (позитивним чи негативним). Успіх такої бесіди багато в чому залежить від того, чи вдасться педагогу викликати дитину на відвертість. Для цього треба добре знати свого вихованця, особливості його характеру, інтереси, запити, рівень морального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Наук. видання. К. : Либідь, 2006. 272 с.
2. Богуш А. М. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. Одеса : ПНЦ АПН України, 2002. 239 с.
3. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля. Івано-Франківськ, 2002. 208 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К. : Академвидав, 2004. 210 с.
5. Селянська О. Етика: духовні засади. Початкова школа. 2006. № 1. С. 44–47.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 5: Статті. 639 с.
7. Сухомлинський В. Пшеничний колосок: Оповідання та казки: для дошкільного віку. К. : Веселка, 1985. 32 с.